

POSTANOWIENIE

Dnia 8 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Misztal-Konecka (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Marcin Krajewski

SSN Marcin Łochowski

w sprawie z wniosku T. spółki akcyjnej w K.
z udziałem T. spółki akcyjnej w K.,
Skarbu Państwa-Prezydenta Miasta Gliwice, H.S.
i Gminy Miasta Tomaszów Mazowiecki
o zasiedzenie służebności gruntowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 8 marca 2023 r. w Warszawie
zażalenia wnioskodawcy
na postanowienie Sądu Okręgowego w Gliwicach
z 22 czerwca 2022 r., III Ca 37/22,

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

1. Sąd Rejonowy w Gliwicach postanowieniem z 4 lipca 2011 r. oddalił wniosek T. spółki akcyjnej w K. o stwierdzenie, że Zakład E. spółka akcyjna w G. (obecnie: T. spółka akcyjna w K.) nabył przez zasiedzenie bliżej określoną służebność gruntową oraz orzekł o kosztach postępowania.

Postanowieniem z 9 lutego 2012 r. Sąd Okręgowy w Gliwicach oddalił apelację wnioskodawcy od powyższego postanowienia oraz orzekł o kosztach postępowania.

Na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy Sąd Najwyższy postanowieniem z 25 maja 2021 r., V CSKP 99/21, uchylił zaskarżone postanowienie z 9 lutego 2012 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Gliwicach, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Postanowieniem z 22 czerwca 2022 r. Sąd Okręgowy w Gliwicach uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w Gliwicach z 4 lipca 2011 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego i odwoławczego temu Sądowi.

Sąd drugiej instancji wyjaśnił, że w uzasadnieniu postanowienia z 25 maja 2021 r. Sąd Najwyższy wskazał na trafność zarzutu skargi kasacyjnej wnioskodawcy co do tego, że poprzestanie na zaprzeczeniu dobrej wiary przez obecnych właścicieli gruntu i wywiedzenie wniosku o złą wiarę tylko z nieprzedłożenia przez wnioskodawcę dokumentów stanowiących podstawę wkroczenia przez jego poprzednika prawnego na grunt celem przeprowadzenia przewodu naziemnego zgodnie z zatwierdzonym planem realizacyjnym i pozwoleniem na budowę było nieprawidłowe i stanowiło naruszenie art. 234 k.p.c., co w następstwie doprowadziło do naruszenia art. 7 w zw. z art. 6 k.c.

Sąd Okręgowy powołał się na art. 398²⁰ k.p.c. i podniósł, że sąd, któremu sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania, związany jest wykładnią prawa dokonaną w sprawie przez Sąd Najwyższy. Uznał, że wykładnia art. 234 k.p.c. dokonana przez Sąd Najwyższy skutkuje zasadnością podnoszonych przez wnioskodawcę w apelacji zarzutów odnoszących się do postanowienia Sądu Rejonowego w Gliwicach z 4 lipca 2011 r., wskazujących na naruszenie art. 234 k.p.c. w związku z art. 7 k.c. przez pominięcie związania Sądu domniemaniem dobrej wiary i przyjęcie, że domniemanie to zostało ono obalone, ponieważ wnioskodawca nie przedstawił jakiegokolwiek dokumentu na okoliczność wejścia na grunt w dobrej wierze. Zdaniem Sądu Okręgowego dokonana w okolicznościach sprawy przez Sąd Najwyższy wykładnia negująca zasadność konkluzji Sądu Rejonowego o obaleniu domniemania dobrej wiary poprzednika prawnego wnioskodawcy, na której oparte było rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego, wskazuje,

że w sprawie nie doszło do rozpoznania istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. W sprawie zachodzi konieczność uzupełnienia materiału dowodowego w znacznej części, jak i czynienia po raz pierwszy ustaleń faktycznych w sprawie wymagających wiadomości specjalnych. Zakres tych czynności powoduje, że Sąd drugiej instancji musiałby zająć się istotą sprawy w całej rozciągłości, co pozbawiłoby uczestników postępowania kontroli instancyjnej wydanego orzeczenia.

2. Na postanowienie Sądu Okręgowego w Gliwicach z 22 czerwca 2022 r. zażalenie wniósł wnioskodawca, zarzucając naruszenie art. 386 § 4 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Gliwicach.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

3. Rozpoznając przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie na kasatoryjne orzeczenie sądu drugiej instancji, Sąd Najwyższy bada jedynie, czy sąd ten prawidłowo zastosował art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. Zgodnie z tymi przepisami, sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w przypadku nieważności postępowania (§ 2), nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy zachodzi konieczność przeprowadzenia przez ten sąd postępowania dowodowego w całości (§ 4). Przepisy te znajdują odpowiednie zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym (art. 13 § 2 k.p.c.).

Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne służy przeprowadzeniu kontroli, czy orzeczenie zostało prawidłowo oparte na jednej z wymienionych przesłanek, a zatem, czy powołana przez sąd odwoławczy przyczyna uchylenia odpowiada ustawowej podstawie. Przedmiotem badania przy rozpoznaniu zażalenia jest istnienie procesowych podstaw wydania przez sąd drugiej instancji wyroku (postanowienia) kasatoryjnego, zamiast merytorycznego zakończenia sprawy. Przedmiotem oceny Sądu Najwyższego jest ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego (postanowienia SN: z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12; z 14 marca 2019 r., IV CZ 94/18), stąd w zależności od wyniku tej oceny Sąd Najwyższy albo oddała zażalenie, albo

uchyla zaskarżony wyrok lub postanowienie (postanowienia SN: z 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12; z 6 sierpnia 2014 r., I CZ 48/14; z 22 lutego 2018 r., I CZ 22/18; z 28 marca 2018 r., V CZ 18/18).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że zgodnie z art. 386 § 4 k.p.c., poza wypadkami przewidzianymi w § 2 i 3 tego przepisu, sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok (odpowiednio – postanowienie) i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku (odpowiednio – postanowienia) wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Rozstrzygnięcie o uchyleniu wyroku (postanowienia) i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania następuje w razie stwierdzenia takich wad orzeczenia lub postępowania w postępowaniu sądu pierwszej instancji, których sąd drugiej instancji nie powinien sam usuwać, wydając orzeczenie reformatoryjne. Oznacza to, że sąd drugiej instancji powinien dokonać zmiany orzeczenia sądu pierwszej instancji, a jedynie – w razie wystąpienia przesłanek powołanych w art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. – uchylić orzeczenie i przekazać sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

4. Nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. jest wadliwością rozstrzygnięcia polegającą na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź zaniechaniu zbadania przez ten sąd materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów stron z powodu bezpodstawnego przyjęcia, iż wystąpiła przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (postanowienia SN: z 23 września 1998 r., II CKN 897/97; z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00; z 25 czerwca 2015 r., V CZ 35/15; z 7 kwietnia 2016 r., II CZ 6/16; z 30 czerwca 2021 r., I CZ 38/21).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono również, że błędy dotyczące ustaleń faktycznych, w tym nieprawidłowe pominięcie określonych dowodów, błędna ocena dowodów lub zaniechanie dokonania określonych ustaleń – nieodzownych w ocenie sądu drugiej instancji – nie stanowią nierozpoznania istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. i mogą uzasadniać wydanie orzeczenia

kasatoryjnego przez sąd drugiej instancji tylko wtedy, gdy ich skala skutkuje koniecznością przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 *in fine* k.p.c.). Obecne brzmienie art. 386 § 4 k.p.c., nadane ustawą z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, nie przewiduje natomiast możliwości wydania orzeczenia kasatoryjnego w sytuacji, w której konieczne jest przeprowadzenie postępowania dowodowego w znacznej części. Sprawne funkcjonowanie modelu apelacji pełnej wymaga bowiem, by przypadki uchylenia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania ze względu na niedostatki w zakresie ustaleń faktycznych miały charakter wyjątkowy (postanowienia SN: z 23 października 2020 r., IV CZ 65/20; z 28 maja 2021 r., I CZ 24/21; z 27 maja 2022 r., III CZ 69/22).

5. Postanowienie Sądu Okręgowego jest nietrafne, nieprawidłowo bowiem Sąd drugiej instancji przyjął, że potrzeba znacznego uzupełnienia postępowania dowodowego i zbadania kwestii dobrej wiary po stronie poprzednika prawnego wnioskodawcy, musi prowadzić do skorzystania z możliwości wskazanej w art. 386 § 4 k.p.c. W obowiązującym aktualnie modelu apelacji pełnej postępowanie przed sądem drugiej instancji ma charakter merytoryczny i jest kontynuacją postępowania pierwszoinstancyjnego (art. 382 k.p.c., również w związku z art. 13 § 2 k.p.c.). Stąd też, to w postępowaniu apelacyjnym, które ma charakter merytoryczny, powinny zostać zbadane kwestie, które nie zostały, zdaniem Sądu Okręgowego, w sposób wystarczający rozważone przez Sąd Rejonowy, a sąd odwoławczy jest zobowiązany naprawić dostrzeżone wadliwości. Sąd Okręgowy powinien więc dokonać analizy możliwości przyjęcia dobrej wiary posiadania poprzednika prawnego wnioskodawcy, dokonać stosownych ustaleń faktycznych oraz – stosując odpowiednie przepisy – rozstrzygnąć o zasadności wniosku. Przypomnieć należy, że prowadzenie postępowania dowodowego w drugiej instancji, nawet w szerokim zakresie, i dokonanie na jego podstawie samodzielnych ustaleń, nie prowadzą do naruszenia konstytucyjnego prawa do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP), jak również dwuinstancyjnego modelu postępowania sądowego, statuowanego w art. 176 ust. 1 Konstytucji RP (wyrok TK

z 11 marca 2003 r., SK 8/02, OTK-A 2003, nr 3, poz. 20; postanowienia TK: z 9 listopada 2010 r., Ts 49/10, OTK-B 2011, nr 1, poz. 90; z 6 października 2015 r., Ts 52/14, OTK-B 2015, nr 5, poz. 446).

6. Oceny tej nie zmienia odwołanie się przez Sąd drugiej instancji do art. 398²⁰ k.p.c. Zgodnie z tym przepisem Sąd, któremu sprawa została przekazana, związany jest wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy. Ze względu na wyjątkowość możliwości ograniczenia samodzielności sądu powszechnego dopuszczonej art. 398²⁰ k.p.c., pojęcie „wykładnia prawa” należy rozumieć wąsko – jako wyjaśnienie treści przepisów prawa. Sąd drugiej instancji nie jest związany innymi niż wyjaśnienie treści przepisów (wykładnia prawa w sensie ścisłym) wypowiedziami Sądu Najwyższego zawartymi w uzasadnieniu wyroku lub postanowienia kasatoryjnego. Nie stanowią wiążącej wykładni prawa wypowiedzi Sądu Najwyższego zwracające uwagę na mankamenty w ustaleniach faktycznych poczynionych przez sądy powszechne lub sugerujące kierunek uzupełnienia tych ustaleń, a także sygnalizujące konkretne kwestie, które powinny być rozważone w okolicznościach rozpoznawanej sprawy (wyroki SN: z 7 kwietnia 2016 r., II CSK 230/15, i z 14 grudnia 2018 r., I CSK 667/17).

Sąd Okręgowy, przyjmując, że jest związany wykładnią art. 234 k.p.c. dokonaną przez Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie, władny był dokonać własnych ustaleń faktycznych, wyprowadzić z nich wnioski i merytorycznie rozpoznać sprawę.

7. Z tych względów orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zd. 1 w zw. z art. 394¹ § 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.